

לוט ואברהם - כלל ופרט

בראשית פרק יא

(כו) וַיְחִי תְּרַח שִׁבְעִים שָׁנָה וַיֵּלֶד אֶת־אַבְרָם אֶת־נְחוֹר וְאֶת־הָרָן:
 (כז) וְאַלֹה תוֹלְדֹת תְּרַח תְּרַח הוֹלִיד אֶת־אַבְרָם אֶת־נְחוֹר וְאֶת־הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת־לוֹט:
 (כח) וַיָּמָת הָרָן עַל־פְּנֵי תְּרַח אָבִיו בְּאֶרֶץ מִזְרַחְתּוֹ בְּאֹר כַּשְׂדִּים:
 (כט) וַיִּקַּח אַבְרָם וְנְחוֹר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם אִשְׁת־אַבְרָם שָׂרָי וְשֵׁם אִשְׁת־נְחוֹר מִלְכָּה בַת־הָרָן אִבִּי מִלְכָּה וְאָבִי יִסְכָּה:

רש"י בראשית פרק יא פסוק כח

(כח) על פני תרח אביו - בחיי אביו. ומדרש אגדה יש אומרים שעל ידי אביו מת, שקבל תרח על אברם בנו לפני נמרוד על שכתת את צלמיו והשליכו לכבשן האש, והרן יושב ואומר בלבו אם אברם נוצח, אני משלו, ואם נמרוד נוצח, אני משלו. וכשניצל אברם אמרו לו להרן משל מי אתה, אמר להם הרן משל אברם אני. השליכוהו לכבשן האש ונשרף, וזהו אור כשדים. ומנחם בן סרוק פירש אור בקעה, וכן (ישעיה כד טו) באורים כבדו ה', וכן (שם יא ח) מאורת צפעוני. כל חור ובקע עמוק קרוי אור:

בראשית פרק יג

(א) וַיַּעַל אַבְרָם מִמְעֹרֹים הִוא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַנְּגֵבָה:
 (ב) וְאַבְרָם בָּבֶד מֵאֵד בְּמִקְנֵה כְּפֹסֶף וּבְזֹהָב:
 (ג) וַיֵּלֶךְ לְמַסְעֵיו מִנֵּגֶב וְעַד־בֵּית־אֵל עַד־הַמְּקוֹם אֲשֶׁר־הָיָה שֵׁם אֱהֱלֹה בַּתְּחֵלָה בֵּין בֵּית־אֵל וּבֵין הָעֵי:
 (ד) אֵל־מְקוֹם הַמְּצִיחַ אֲשֶׁר־עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁיטָה וַיִּקְרָא שֵׁם אַבְרָם בְּשֵׁם יְקוֹק:
 (ה) וְגַם־לֵלוֹט הִתְלַךְ אֶת־אַבְרָם תְּיָה צֹאן־וּבָקָר וְאֶהֱלִים:
 (ו) וְלֹא־נָשָׂא אֹתָם הָאָרֶץ לְשִׁבְתָּ יַחְדָּו כִּי־תִיָּה רְכוּשֶׁם רָב וְלֹא יָכֹלוּ לְשַׁבֵּת יַחְדָּו:
 (ז) וַיְהִי־רִיב בֵּין רַעֲי מִקְנֵה־אַבְרָם וּבֵין רַעֲי מִקְנֵה־לוֹט וַתִּפְּנְעֵנִי וַתִּפְּרָצֵי אֲנִי יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ:
 (ח) וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל־לוֹט אַל־נָא תְהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין רַעֲי וּבֵין רַעֲיָךָ כִּי־אֲנִישִׁים אֲחִים אָנַחְנוּ:
 (ט) הֲלֹא כָל־הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הִפְרָד נָא מֵעַלִי אִם־הִשְׁמָאל וְאִמְנָה וְאִם־הַיְמִין וְאִשְׁמָאֵלָה:

רש"י בראשית פרק יג

(ז) ויהי ריב - לפי שהיו רועים של לוט רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברם מוכיחים אותם על הגזל, והם אומרים נתנה הארץ לאברם, ולו אין יורש, ולוט יורשו, ואין זה גזל, והכתוב אומר והכנעני והפרזי או יושב בארץ ולא זכה בה אברם עדיין:
 (ח) אנשים אחים - קרובים. ומדרש אגדה דומין בקלסתר פנים:
 (ט) אם השמאל ואימנה - בכל אשר תשב, לא אתרחק ממך ואעמוד לך למגן ולעזר. וסוף דבר הוצרך לו שנאמר (יד יד) וישמע אברם כי נשבה אחיו וגו':

בראשית רבה (וילנא) פרשת לך לך פרשה מא סימן ז

ז [יג, י] וישא לוט את עיניו וירא את כל ככר הירדן, אמר רבי נחמן בר חנין כל מי שהוא להוט אחר בולמוס של עריות סוף שמאכילים אותו מבשרו, א"ר יוסי בר חנינא כל הפסוק הזה לשון ערוה הוא, היך מה דאת אמר (בראשית לט) ותשא אשת אדוניו את עיניה וגו', וירא את כל ככר הירדן כי כלה משקה היך מה דאת אמר (משלי ו) כי בעד אשה זונה עד ככר לחם, כי כולה משקה, היך מה דאת אמר (במדבר ה) והשקה את האשה את מי המרים, לפני שחת ה', היך מד"א (בראשית לח) והיה אם בא אל אשת אחיו ושחת ארצה, כגן ה', לאילנות, כארץ מצרים, לזרעים, ויבחר לו לוט, א"ר יוסי בר זימרא כאינש דבחר פורנא דאימיה, ויסע לוט מקדם, הסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר אי אפשי לא באברם ולא באלוהו.

בראשית פרק יג

(יד) וַיִּקְוֶק אַמְר אֶל־אַבְרָם אַחֲרֵי הִפְרַד־לוֹט מֵעַמּוֹ שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן־הַמְּקוֹם אֲשֶׁר־אַתָּה שָׁם צִפְנָה וְנִגְבָּה וְקִדְמָה תִּימָה:

רש"י בראשית פרק יג

(יד) אחרי הפרד לוט - כל זמן שהרשע עמו היה הדבור פורש ממנו:

בתולדות האדם וכל סעיפיהם, למען שמור את המשקל של "אל תהי צדיק הרבה". והיה כי ישקוף האדם רק על הפרטים האחרים, שהם לצורך משקל זה, יתחמץ לכבו. אמנם כאשר ישא דעו לחבר את הפרטים אל הכלל, אז ימצא שאינם באים כ"א ליישר את המשקל של "אל תהי צדיק הרבה". שהוא צריך הישרה גדולה ג"כ, כאותו של ניגודו, שהוא "אל תרשע הרבה". ומשכיל הממוצע יאיר אור דרך ד'. "אשא דעי למרחוק, ולפעלי אתן צדק". "עמו עז ותושיה, לו שגג ומשגה". "מי יתן טהור מטמא לא אחד". "עצות מרחק אמונה אמנ". "פלא יועץ אל גבור אבי עד שר שלום".⁸

מיסודי איסורי עויות הווא: התעצמות באהבה רק בעצמות הפרטי, כי גם אהבת המשפחה היא אהבה עצמית נרחבת. ע"כ יסוד התרחבות מושג האהבה לזולתו. [תקנון מיסוד תולדות מהתאחדות החוגים, ע"כ יעזב איש את אביו ואת אמו ורבע באשתו", ע"כ ממזר הוא משאר כשרי שהווא ב"לא יבא", ודין ממזר מא"א הוא הרחקה לעומת השמירה מהתעצמות אהבה עצמית, יחירה. אמנם אהבת עצמו במדה הראויה היא מיסודי חקי המוסר. אמנם שמירה גדולה צריך שלא יבא לביטול העצמינות ביחוד בישראל, כי נטיית הקודש מאברהם אבינו ע"ה היחה להתפשטות החסד בעולם, ושלא להתגדר לא כגזע ולא

4. איוב לו ג. "להבין בחינת מה מהצדק העליון נחנן לחתרומם בסולם הדעות מרחק רב מאוד, הרחק הרחק ממדת הצדק שלנו" מרן הראי"ה זצ"ל, ניצני ארץ, ח"ה, עמ' 29.
5. איוב יב טו. 6. שם די ד. ועיין לחלק, עמ' קנ, סע' י והערה 16 שם.
7. ישעיה כה א. ועיין לחלק, עמ' שפ טע' סא והערה ד שם. 8. ישעיה ט ה.
9. ד. בראשית ב כד. 2. עיין משנה, יבמות מט א. שם מד א. 3. דברים כג ג.
4. עיין פלא יועץ, ערך אהבת עצמו.

ללאום. ע"כ לא היחה נטיית שמירה כלל לצביון הלאומי, לולא עירוב כח אהבת עצמו, שצריך היה להרכבה זרה. ע"כ מלכות כ"ד היחה צריכה להיות ממואב ועמון, מואב — אהבת הגזע, עמון — אהבת האומה. בהתרחב המושג הלאומי בימי רחבעם, שכבר נפלג הגזע לשני מטות: יהודה ואפרים, צריך להמצא מושג העצמי למען השמירה הצורנית. והו "מצאתי דוד עבדי", שאמר חז"ל "היכן מצאתי, בסודם", מקום אהבת עצמו הגדולה ביותר, מלח סדומית שמטמא את העיניים,¹⁰ והיא מצאנה מ"שתי בנתך הנמצאת",¹¹ כדי ליסד יסוד לאומיות עם ישראל בשמירת חטיבה לעצמו. אע"פ שלגבי היסוד העליון אין הבדל גזע ועם, וכשמעשי ידי טובעים ביס אין לומר שידה,¹² והוא איננו ששי, ואין ראוי כ"א להיות שמח בשמחת ד' עליון, מ"מ כדי לכא לשמירת הנקודה החוכית, שלא תתבלע העצמינות עבור השימוש שיש לו אל ערך הכלל, ועבור חשיבות עצמו שראוי הוא להיות נאהב ונחשב, היה צריך ליסד יסוד ע"י אתר רחיקא,¹³ טהור מטמא,¹⁴ פליאות נתיבות חכמה.¹⁵

5. עיין אורות הקודש, ח"ג, עמ' שלו (שמונה קבצים, קובץ ג, סעי' קסו, ח"ג, עמ' 101).
6. עיין ערפלי טוהר, עמ' כ"א, ד"ה בשביל. עין איה, שבת, ח"ב, ה טב, עמ' 57-56.
7. עיין מלכים א יד כא: "והתבעם בן שלמה... ושם אמנ נעמה העמנית".
8. תהילים פט כא.
9. בראשית רבה, מא ד. 10. עירובין יו ב. חולין קה ב.
11. "שתי מצאיות: דות המואבית ונעמה העמונית" בראשית רבה, מא ד.
12. בראשית יט טו. 13. מגילה י ב. סנהדרין לט ב. "ש לומר שאתם אינכם ראויים לומר שירה על כך ולגלותה בפועל. ועיין נדרים פא א למלאכי השרת ולא פירושו עד שפירשו הקב"ה. ועיין ספר קרח ק"ז הערת רבינו, הרב צבי יהודה זצ"ל, סנהדרין שם, מהדורת הלכה בורה. 14. שם. 15. זוהר, ח"ג, אמר צח ב. "ע' מד"ר וקרא פ"י [ב] אברהם אבינו שבא מרחוק. ועיין לעיל תולדות קמב ב' הערת רבינו, הרב צבי יהודה זצ"ל, ועיין עין איה, שבת, מ"ב ה מא, עמ' 41. 16. איוב יד ד. במדבר רבה, יט א. ועיין מדב שור, הדרוש התשעה ועשית, עמ' דסו. 17. עיין זוהר, ח"א, בראשית, השמטות, רנה א. תקינון זוהר, הקדמה, ז ב. ריש ספר יצירה ועוד.